



ER WAS
EENS EEN
RIVIER

Diane
Setterfield

‘Een van de mooiste romans die ik sinds lange tijd heb gelezen. Setterfield is een meesterlijke verteller [...] vol vaart, meeslepend, diepzinnig. Doe jezelf een plezier en lees dit prachtige boek.’
– Madeline Miller, auteur van *Circe*

Op een stormachtige avond in het victoriaanse Engeland vertellen de vaste klanten van herberg de Swan elkaar verhalen om de tijd te doden, wanneer de deur openzwaait en er een gewonde vreemdeling op de drempel staat. In zijn armen houdt hij het levenloze lichaam van een kind.

Uren later beweegt het meisje, ze ademt diep in, en keert terug naar de levenden. Een wonder? Tovenarij? Of kan de wetenschap een verklaring bieden?

De bewoners van de dorpen aan de oevers van de Theems stellen alles in het werk om uit te vinden wie het meisje is dat stierf en weer tot leven kwam. Maar naarmate de dagen verstrijken, wordt het mysterie alleen maar groter.

Er was eens een rivier is een schitterende roman vol spanning, romantiek en folklore, waarin wetenschap, magie en mythe samenkomen.

‘Verpletterend.’ – *The Washington Post*

‘Betoverend.’ – *The Times*

‘Setterfield brengt op meesterlijke wijze een aantal gewonde, kwetsbare personages bijeen die leven van de kleinste sprankjes hoop – hoop die ontspringt aan familie, aan de zoektocht naar betekenis, aan het geloof dat de waarheid ons heelt en bevrijdt [...] *Er was eens een rivier* viert de tijdloze geheimen van het leven, de dood en de verbeeldingskracht, en de kracht van woorden.’ – *Kirkus Reviews* (sterrecensie)



© Susie Barker

Diane Setterfield debuteerde met de internationale bestseller *Het dertiende verhaal*, die in 38 landen in vertaling verscheen en waarvan wereldwijd meer dan drie miljoen exemplaren werden verkocht. Ze woont in Oxford, vlak bij de rivier de Theems.



www.uitgeverijorlando.nl

DIANE SETTERFIELD

Er was eens een rivier

Vertaald door
Miebeth van Horn



uitgeverij
ORLANDO

© 2018 Diane Setterfield
Oorspronkelijke titel *Once Upon a River*
Oorspronkelijke uitgever Transworld Publishers, part of Penguin Random House
© Nederlandse vertaling Uitgeverij Orlando bv, Amsterdam
Vertaald uit het Engels door Miebeth van Horn
Omslagontwerp en illustratie Joyce Zethof
© Foto auteur Susie Barker
Zetwerk Pre Press Media Groep
ISBN 978 9493 081 09 3
NUR 302

www.uitgeverijorlando.nl



HET VERHAAL BEGINT...

Er was eens een herberg die vredig op de oever van de Theems stond bij Radcot, op een dag lopen vanwaar de rivier ontspringt. In de tijd dat dit verhaal speelt was er een groot aantal herbergen aan de bovenloop van de Theems, en je kon in elk daarvan dronken worden, maar naast de gebruikelijke *ale* en cider hadden ze allemaal een bijzonder vermaak te bieden. De Red Lion in Kelmscott was muzikaal: 's avonds bespeelden schippers hun vedel en zongen kaasmakers klaaglijk over verloren liefdes. In Inglesham had je de Green Dragon, een naar tabak geurend toevluchtsoord voor wie behoefte had aan bespiegeling. Hield je van gokken, dan was de Stag in Eaton Hastings de aangewezen plaats, en als je de voorkeur gaf aan vechten, dan was er geen betere plaats dan de Plough even buiten Buscot. De Swan in Radcot had weer zijn eigen specialiteit. Daar ging je heen voor het vertellen van verhalen.

De Swan was een oeroude herberg, misschien wel de oudste van allemaal. Hij was in drie delen opgetrokken: een deel was oud, een ander heel oud, en nog weer een ander nog ouder. Deze verschillende elementen waren tot een geheel gemaakt door het riet dat hun dak vormde, het korstmos dat op de oude stenen groeide en de klimop die tegen de muren op kroop. In de zomer kwamen dagjesmensen uit de stadjes langs de nieuwe spoorlijn om een punter of een skiff te huren bij de Swan en een middag op de rivier door te brengen met een fles ale en een picknick, maar in de winter waren de drinkers allemaal lokale gasten, en ze kwamen samen in het winterlokaal. Het was een eenvoudige ruimte in het oudste deel van de herberg, met een enkel raam dat in de dikke stenen muur was uitgehouwen. Bij daglicht bood dit raam uitzicht op de Radcotbrug en de rivier die onder zijn drie vredige bogen door stroomde. Bij avond (en dit verhaal begint bij avond) was de brug ondergedompeld in zwart en pas als je oren het lage, grenzeloze geluid oppikten van grote hoeveelheden bewegend water, kon je de uitgestrekte vloeibare zwartheid ontwaren die buiten het raam stroomde,

schuivend en golvend, en duister belicht door een uit zichzelf voortgebrachte energie.

Niemand weet hoe de traditie van het verhalen vertellen bij de Swan is ontstaan, maar misschien had het iets te maken met de Slag bij de Radcotbrug. In 1387, vijfhonderd jaar voor de avond dat dit verhaal begon, stonden er bij de Radcotbrug twee enorme legers tegenover elkaar. Het wie en waarom daarvan is een te lang verhaal, maar de uitkomst was dat er drie man sneuvelden in de strijd, een ridder, een page en een jongen, en dat achthonderd zielen verdwenen, verdronken in de moerassen bij hun poging om te vluchten. Ja, inderdaad. *Achthonderd zielen*. Dat is een heel verhaal. Hun botten liggen onder wat nu velden waterkers zijn. Rond Radcot verbouwen ze waterkers, ze oogsten die, stoppen hem in kratten en sturen hem met schuiten naar de stad, maar zelf eten doen ze hem niet. Waterkers is bitter, klagen ze, zo bitter dat hij terugbijt, en bovendien, wie wil er nu blaadjes eten die zijn gevoed met geesten? Wanneer zo'n slag zich bij jou op de drempel afspeelt en de doden jouw drinkwater vergiftigen, is het niet meer dan natuurlijk dat je daar keer op keer over vertelt. Door dat alsmaar herhalen word je vanzelf bedreven in het vertellen. En toen de crisis voorbij was en jij je aandacht op andere dingen richtte, wat lag er toen meer voor de hand dan dat je deze pasverworven vaardigheid op andere verhalen ging toepassen? Al vijfhonderd jaar vertellen ze nog steeds het verhaal over de Slag bij de Radcotbrug, vijf of zes keer per jaar bij bijzondere gelegenheden.

De waardin van de Swan was Margot Ockwell. Zolang mensen zich konden heugen waren er Ockwells bij de Swan geweest, en heel waarschijnlijk al zolang de Swan bestond. Volgens de wet heette ze Margo Bliss, want ze was getrouwd, maar de wet was iets voor stadjes en grote steden; hier bij de Swan bleef ze gewoon een Ockwell. Margot was een knappe vrouw van eind vijftig. Ze kon zonder hulp tonnen optillen en had zulke sterke benen dat ze nooit de behoefte voelde om te gaan zitten. Het gerucht ging dat ze zelfs staand sliep, maar ze had dertien kinderen ter wereld gebracht, dus het was duidelijk dat ze ooit weleens moest zijn gaan liggen. Ze was de dochter van de vorige waardin, en haar grootmoeder en overgrootmoeder hadden de herberg voordien bestierd, en niemand had zijn bedenkingen dat het vrouwen waren die de Swan bestierden. Zo was het nu eenmaal.

Margots man heette Joe Bliss. Hij was in Kemble geboren, vijfen-

twintig mijl stroomopwaarts, op een steenworp afstand van de plek waar de Theems uit de grond opwelt in een stroompje dat zo klein is dat het nauwelijks meer is dan een vochtige plek op de aarde. Het gezin Bliss bestond uit amechtige types. Ze kwamen klein en ziekelijk ter wereld, en de meesten gingen dood voordat ze waren opgegroeid. De baby's van Bliss werden dunner en bleker naarmate ze langer werden, tot ze het loodje legden, meestal voordat ze tien waren, en vaak al voor hun tweede. Degenen die in leven bleven, onder wie Joe, waren eenmaal volwassen kleiner en smaller dan gemiddeld. Hun borstkas piepte in de winter, ze hadden een loopneus en hun ogen traanden. Ze waren vriendelijk, keken zachtmoedig uit hun ogen en hadden vaak een speelse glimlach.

Op zijn achttiende, wees en niet bij machte om lichamelijke arbeid te verrichten, had Joe Kemble verlaten in de hoop fortuin te maken, al wist hij niet waarmee. Vanuit Kemble zijn er net zoveel richtingen die een mens kan opgaan als overal elders ter wereld, maar de rivier heeft haar eigen aantrekkingskracht; je zou wel heel erg koppig moeten zijn om die niet te volgen. Hij kwam in Radcot terecht en omdat hij dorst had, pauzeerde hij om wat te drinken. De frêle jongeman met slap zwart haar dat sterk afstak bij zijn bleke huid, zat daar onopvallend tijd te rekken met zijn glas ale, de dochter van de waardin te bewonderen en naar een paar verhalen te luisteren. Hij vond het boeiend om onder mensen te zijn die hardop het soort verhalen uitspraken die al sinds zijn jongenstijd in zijn hoofd rondspookten. Toen het even stil was, deed hij zijn mond open en daar kwam 'Er was eens' uit.

Die dag ontdekte Joe Bliss zijn bestemming. De Theems had hem naar Radcot gevoerd, en in Radcot zou hij blijven. Met een beetje oefening bleek hij zijn tong naar elk soort verhaal te kunnen voegen, of dat nu geroddel, geschiedkundig, traditioneel, volks of sprookjesachtig was. Zijn beweeglijke gezicht kon verbazing, angst, opluchting, twijfel en wat voor ander gevoel ook even goed overbrengen als een acteur. En dan had je nog zijn wenkbrauwen. Overdadig zwart waren die, en ze vertelden een even groot deel van het verhaal als zijn woorden. Ze trokken samen als er iets gewichtigs aanstaande was, schokten als een detail nadere beschouwing verdiende, en trokken op als een personage misschien niet was wat hij leek. Als je naar zijn wenkbrauwen keek en hun ingewikkelde dans volgde, vielen je allerlei dingen op die je anders waren ontgaan. Binnen een paar weken nadat hij bij de Swan was begonnen te drinken, wist hij hoe hij de aandacht van de luisteraars kon

vasthouden. Margot hield hij ook in zijn ban, en zij hem in de hare.

Na verloop van een maand liep Joe zestig mijl naar een plaats die ver van de rivier af lag, waar hij een verhaal vertelde tijdens een competitie. Hij won uiteraard de eerste prijs, en hij besteedde het geld aan een ring. Hij kwam grijs van vermoedheid thuis, stortte in bed, waarin hij een week lang bleef liggen en aan het eind daarvan ging hij op zijn knieën en vroeg Margot ten huwelijk.

‘Ik weet het niet...’ zei haar moeder. ‘Kan hij wel werken? Kan hij de kost verdienen? Hoe gaat hij voor een gezin zorgen?’

‘Moet je die praatjes horen,’ merkte Margot op. ‘Kijk eens hoeveel drukker we het hebben sinds Joe is begonnen met verhalen vertellen. Stel dat ik niet met hem trouw, ma. Dan gaat hij hier misschien weg. En dan?’

Het was waar. Mensen kwamen tegenwoordig vaker naar de herberg en van verder weg, en ze bleven langer zitten om naar de verhalen te luisteren die Joe vertelde. Ze bestelden allemaal iets te drinken. Het ging goed met de Swan.

‘Maar er komen hier allemaal van die sterke, knappe jongemannen die jou geweldig bewonderen... Zou een van hen niet meer in aanmerking komen?’

‘Maar ik wil Joe,’ zei Margot vastberaden. ‘Ik hou van de verhalen.’
Ze kreeg haar zin.

Dat speelde allemaal bijna veertig jaar voor de gebeurtenissen in dit verhaal, en intussen hadden Margot en Joe een groot gezin gesticht. In twintig jaar tijd hadden ze twaalf flinke dochters gekregen. Stuk voor stuk hadden ze Margots dikke, bruine haar en stevige benen. Ze groeiden op tot mollige jonge vrouwen met een montere glimlach en een onuitputtelijk opgewekt humeur. Inmiddels waren ze allemaal getrouwd. De een was wat dikker, de ander wat dunner, de een wat langer en de ander wat korter, de een wat donkerder en de ander wat lichter, maar in elk ander opzicht leken ze zo op hun moeder dat de drinkers hen niet uit elkaar konden houden, en als ze thuiskwamen om in drukke tijden bij te springen, stonden ze alom bekend als ‘Kleine Margot’. Nadat ze al die meisjes het leven hadden geschonken, was het even windstille in het gezinsleven van Margot en Joe, en allebei dachten ze dat er een eind was gekomen aan haar vruchtbare jaren, maar toen kwam de laatste zwangerschap, en ook Jonathan, hun enige zoon.

Met zijn korte hals en vollemaansgezicht, zijn amandelvormige

ogen die ietwat scheef stonden, zijn sierlijke oortjes en neus, de tong die te groot leek voor zijn voortdurend glimlachende mond, leek Jonathan niet op andere kinderen. Naarmate hij groter werd, werd duidelijk dat hij ook in andere opzichten anders was. Hij was nu vijftien, maar terwijl andere jongens van zijn leeftijd popelden om man te worden, was Jonathan er volmaakt tevreden mee te geloven dat hij altijd bij zijn vader en moeder in de herberg zou blijven wonen, en iets anders wenste hij ook niet.

Margot was nog steeds een sterke, knappe vrouw, en Joe's haar was grijs geworden, al waren zijn wenkbrauwen nog net zo donker als altijd. Hij was inmiddels zestig, wat oeroud was voor een Bliss. Mensen schreven zijn overleven toe aan Margots eindeloze goede zorgen voor hem. De afgelopen jaren was hij soms zo zwak dat hij twee, drie dagen in bed bleef liggen, met gesloten ogen. Niet dat hij dan sliep – nee, het was een oord voorbij de slaap dat hij in zulke periodes bezocht. Margot nam die aanvallen van wegzinken van hem rustig op. Ze hield het vuur brandend om de lucht te laten drogen, schonk afgekoelde bouillon tussen zijn lippen, borstelde zijn haar en streek zijn wenkbrauwen glad. Anderen maakten zich zorgen als ze hem zo wankel van de ene vochtige ademtocht naar de andere zagen zweven, maar Margot bleef er rustig onder. 'Maak je geen zorgen, het komt helemaal goed,' zei ze dan tegen je. En dat was ook zo. Hij was een Bliss, meer niet. De rivier was in hem gesijpeld en had zijn longen drassig gemaakt.

Het was de nacht van de zonnewende, de langste nacht van het jaar. Wekenlang waren de dagen aan het krimpen geweest, eerst langzaam-aan en toen steeds sneller, zodat het nu al halverwege de middag donker werd. Zoals bekend, raken mensen, wanneer de maanuren lengen, losgeslagen van de regelmaat van hun mechanische klok. Ze knikkebollen om twaalf uur 's middags, dromen al wakend, doen hun ogen wijd open in de pikdonkere nacht. Het is een magische tijd. En wanneer de grenzen tussen dag en nacht bijna helemaal vervagen, doen de grenzen tussen werelden dat ook. Dromen en verhalen versmelten met werkelijk beleefde ervaringen, de doden en de levenden strijken langs elkaar heen in hun komen en gaan, en heden en verleden beroeren en overlappen elkaar. Onverwachte dingen kunnen gebeuren. Had de zonnewende iets van doen met de merkwaardige gebeurtenissen in de Swan? Oordeel zelf.

Nu je alles weet wat je moet weten, kan het verhaal beginnen.

De drinkers die op die avond in de Swan bijeen waren, waren vaste gasten. Merendeels grinddelvers, waterkersverbouwers en schippers, maar Beszant de botenreparateur was er ook, en hetzelfde gold voor Owen Albright, die een halve eeuw geleden de rivier naar de zee was gevolgd en twee decennia later als rijk man terugkeerde. Albright leed nu aan artritis, en alleen stevige ale en verhalen konden de pijn in zijn botten verminderen. Ze waren er al sinds het licht uit de hemel was weggetrokken, en ze leegden en vulden hun glas, tikten hun pijp leeg en vulden hem weer met scherp geurende tabak, en ze vertelden verhalen.

Albright vertelde nog eens over de slag bij de Radcotbrug. Na vijfhonderd jaar heeft elk verhaal de neiging een beetje belegen te raken, maar de verhalenvertellers hadden een manier bedacht om de zaak te verlevendigen. Bepaalde delen van het verhaal lagen verankerd door de traditie (de legers, hun confrontatie, de dood van de ridder en zijn page, de achthonderd verdronken mannen), maar het sterven van de jongen niet. Er was absoluut niets over hem bekend, behalve dat hij een jongen was bij de Radcotbrug, en dat hij daar stierf. Uit die leegte ontstonden bedenksels. Telkens wanneer het verhaal opnieuw werd verteld lieten de drinkers in de Swan de onbekende jongen uit de dood opstaan om hem een nieuwe dood op te leggen. Hij was in de loop van de jaren talloze malen gestorven, en de manier waarop werd alsmaar zonderling en onderhoudender. Wanneer het aan jou is om het verhaal te vertellen, mag je je vrijheden veroorloven – maar wee de bezoeker van de Swan die hetzelfde probeerde. Wat de jongen zelf vond van die weerkerende herrijzenis is onmogelijk te zeggen, maar het punt is dat doden laten herrijzen geen uitzonderlijk verschijnsel was in de Swan, en het kan geen kwaad om dat in je achterhoofd te houden.

Die avond riep Owen Albright hem op in de uitmonstering van een jonge artiest die de troepen moest vermaken terwijl die op hun bevelen wachtten. Hij jongleerde met messen, gleed uit op de modder, de messen regenden om hem heen neer en landden met hun lemmet omlaag in de vochtige aarde, behalve de laatste, die recht in zijn oog terechtkwam en hem onmiddellijk fataal werd, voordat de slag zelfs maar was begonnen. Deze nieuwe wending maakte gemompel van waardering los dat snel gedempt werd om te zorgen dat het verhaal verder kon, waarna de vertelling tot op grote hoogte zoals altijd verliep.

Naderhand viel er een stilte. Het was immers ongepast om al te snel

met een nieuw verhaal te beginnen voordat het vorige fatsoenlijk was verwerkt.

Jonathan had aandachtig geluisterd.

‘Ik wou dat ik een verhaal kon vertellen,’ zei hij.

Hij glimlachte, Jonathan was een jongen die altijd glimlachte, maar hij klonk vol verlangen. Hij was niet dom, maar hij had school verbijssterend gevonden, de andere kinderen hadden gelachen om zijn eigenaardige gezicht en zijn vreemde manieren, en na een paar maanden had hij het opgegeven. Hij had lezen noch schrijven onder de knie gekregen. De winterse vaste gasten waren gewend aan die jongen van Ockwell, met al zijn eigenaardigheden.

‘Probeer het gewoon eens,’ stelde Albright voor. ‘Vertel er maar een-tje.’

Daar dacht Jonathan even over na. Hij deed zijn mond open en wachtte gretig op wat eruit zou komen. Er kwam niets. Zijn gezicht verkrampte van het lachen en zijn schouders schokten van de hilariteit om zichzelf.

‘Dat kan ik niet!’ riep hij uit toen hij zich had hersteld. ‘Het lukt gewoon niet.’

‘Een andere avond dan maar. Oefen maar een beetje en dan luisteren we naar je als je er klaar voor bent.’

‘Vertel jij een verhaal, pa,’ zei Jonathan. ‘Toe nou.’

Het was de eerste avond dat Joe terug was in het winterlokaal na een van zijn aanvallen. Hij zag bleek en had de hele avond gezwegen. Niemand verwachtte een verhaal van hem in deze broze staat, maar nu zijn zoon erom vroeg, grijnsde hij vriendelijk en keek op naar een hoek hoog in de kamer, waar het plafond donker was geworden van jaren houtrook en tabak. Dat was de plek, nam Jonathan aan, waar de verhalen van zijn vader vandaan kwamen. Toen Joe’s ogen weer de kamer inkeken, was hij zover en deed zijn mond open om te spreken.

‘Er was eens...’

De deur ging open.

Het was nogal laat voor een nieuwkomer. Wie het ook was, hij had geen haast om binnen te komen. De kille tocht liet de kaarsen flakkeren en voerde de geur van de winterse rivier mee de rokerige ruimte in. De drinkers keken op.

Elk oog nam waar, maar een hele tijd reageerde niemand. Ze probeerden te begrijpen wat ze zagen.

De man (als het een man was) was lang en stevig gebouwd, maar zijn hoofd was monsterlijk, en ze schrokken van de aanblik. Was het een monster uit een sprookje? Sliepen ze en was dit een nachtmerrie? De neus stond scheef en was platgeslagen, en eronder gaapte een holte die donker was van het bloed. De aanblik was op zich al gruwelijk genoeg, maar in zijn armen hield het afgrijselijke schepsel een grote marionet vast met een gezicht en ledematen van was en glibberig geverfd haar.

Waardoor ze in actie kwamen, was de man zelf. Eerst brulde hij, een reusachtig gebulder dat net zo misvormd was als de mond waaraan het ontsnapte, en daarna raakte hij aan het wankelen en zwaaien. Een stel landarbeiders sprong net op tijd van hun stoel om hem onder zijn armen vast te pakken en zijn val te stuiten zodat hij niet met zijn hoofd tegen de natuurstenen plavuizen sloeg. Tegelijkertijd schoot Jonathan Ockwell vanaf de haard toe met uitgestrekte armen, waar vervolgens de marionet op neerkwam, met een stevig gewicht dat zijn gewrichten en spieren totaal overviel.

Toen ze bij hun positieven kwamen, tilden ze de bewusteloze man op een tafel. Er werd een tweede tafel bijgetrokken waarop de benen van de man konden rusten. En toen hij uitgestrekt was neergelegd, kwamen ze allemaal eromheen staan en tilden hun kaarsen en lampen boven hem op. De oogleden van de man trilden niet.

‘Is hij dood?’ vroeg Albright zich af.

Er volgde een rondje onverstaanbaar gemompel en gefrons alom.

‘Sla hem eens in zijn gezicht,’ stelde iemand voor. ‘Eens kijken of hij daarvan bijkomt.’

‘Een slok sterkedrank helpt vast,’ suggereerde een ander.

Margot baande zich een weg naar het hoofdeinde van de tafel en bestudeerde de man. ‘Als jullie het maar uit je hoofd laten om hem te slaan. Niet nu zijn gezicht er zo aan toe is. En jullie gaan ook niks in zijn keel gieten. Wacht maar even.’

Margot draaide zich om naar de stoel bij de haard. Daarop lag een kussen dat ze oppakte en mee terugnam naar het licht. Met behulp van de kaarsen spoorde ze een speldenknopje wit op, op het katoen. Ze peuterde eraan met een nagel en trok er een veer uit. De gezichten van de mannen keken naar haar met opengesperde ogen van verbijstering.

‘Volgens mij maak je een dode kerel niet wakker als je hem kietelt,’ zei een grinddelver. ‘Een levende evenmin, in elk geval niet in deze toestand.’

‘Ik ga hem ook niet kietelen,’ antwoordde ze.

Margot legde de veer op de lippen van de man. Iedereen tuurde. Even gebeurde er niets, daarna sidderden de zachte, pluimachtige delen van de veer.

‘Hij ademt.’

De opluchting maakte al snel plaats voor hernieuwde verbijstering.

‘Maar wie is het?’ vroeg een schipper. ‘Kent iemand hem?’

Er volgden een paar ogenblikken van algehele opschudding, waarin ze allemaal over die vraag nadachten. Een van hen dacht dat hij iedereen aan de rivier kende, van Castle Eaton tot Duxton, wat zo’n tien mijl was, en hij wist zeker dat hij de man niet kende. Een ander had een zuster in Lechlade en wist zeker dat hij de man daar nooit had gezien. Een derde had het idee dat hij de man misschien weleens ergens had gezien, maar hoe langer hij keek, hoe minder hij bereid was daar zijn kop onder te verwedden. Een vierde vroeg zich af of hij een rivierzigeuner was, want het was de tijd van het jaar dat zij met hun schuiten naar dit deel van de rivier kwamen, om met achterdocht te worden aangestaard, terwijl iedereen maakte dat zijn deuren ’s avonds werden gesloten en alles werd binnengehaald wat kon worden meegenomen. Maar met dat jasje van goede wol en zijn dure leren laarzen – nee. Dit was geen haveloze zigeuner. Een vijfde staaarde voor zich uit en merkte toen triomfantelijk op dat de man precies de lengte en bouw had van Liddiard van Whitey’s Farm, en had zijn haar niet ook dezelfde kleur? Een zesde wees erop dat Liddiard hier aan het eind van de tafel stond en toen de vijfde naar de overkant keek, kon hij dat niet ontkennen. Aan het eind van deze en andere discussies waren nummer een, twee, drie, vier, vijf, zes en alle andere aanwezig het erover eens dat ze hem niet kenden (of in elk geval dachten ze van niet), maar wie kon daar helemaal zeker van zijn, zoals hij er nu uitzag?

In de stilte die op deze conclusie volgde, sprak een zevende man. ‘Wat is die man toch overkomen?’

De kleren van de man waren doornat, en de geur van de rivier, groen en bruin, hing om hem heen. Een ongeluk op het water, zoveel was wel duidelijk. Ze hadden het over de gevaren op de rivier, over het water dat zelfs met de slimste van alle rivierlui streken uithaalde.

‘Is er een boot? Zal ik gaan kijken of ik er eentje zie?’ bood Beszant de botenreparateur aan.

Margot was met vastberaden en tedere bewegingen het bloed van

's mans gezicht aan het wassen. Ze kromp ineem toen ze de enorme snee blootlegde die zijn bovenlip doorkliefde en zijn huid in twee flappen verdeelde waardoor zijn gebroken tanden en bebloede tandvlees te zien waren.

'Laat die boot maar zitten,' instrueerde ze. 'Het gaat om de man. Er is meer aan de hand dan ik kan verhelpen. Wie wil Rita gaan halen?' Ze keek rond en zag een van de boerenknechten die te arm was om veel te drinken. 'Jij bent snel ter been, Neath. Kun jij naar Rush Cottage rennen en de verpleegster halen, zonder te struikelen? Eén ongeluk is meer dan genoeg voor één avond.'

De jongeman vertrok.

Jonathan was intussen uit de buurt van de anderen gebleven. Het gewicht van de doorweekte marionet was nogal een last, dus hij ging zitten en schikte hem op zijn schoot. Hij moest denken aan de draak van papier-maché die de troep acteurs afgelopen kerst bij zich had voor een toneelstuk. Dat was licht en hard en gaf een zacht tikketik als je er met je nagels tegenaan sloeg. Daar was deze marionet niet van gemaakt. Hij dacht aan de poppen die hij weleens had gezien die gevuld waren met rijst. Die waren zwaar en zacht. Hij had er nog nooit een gezien van deze afmeting. Hij snuffelde aan het hoofd van de pop. Het rook niet naar rijst, alleen naar de rivier. Het haar was van echt haar gemaakt en hij kon niet uitmaken hoe ze dat aan het hoofd hadden bevestigd. Het oor was zo echt dat het wel van een echt oor leek te zijn gevormd. Hij keek verwonderd naar de volmaakte precisie van de wimpers. Toen hij zijn vingertop voorzichtig tegen de zachte, vochtige, kriebelende uiteinden ervan legde, bewoog het ooglid even. Met een lichte aanraking beroerde hij het ooglid en er bleek iets achter te zitten. Iets glibberigs en kogelronds, dat tegelijkertijd zacht en stevig was.

Iets duisters en onpeilbaars kreeg hem in zijn greep. Achter de rug van zijn ouders en de drinkers schudde hij het figuurtje even zacht dooreen. Een arm gleed weg en bungelde aan het schoudergewricht zoals de arm van een pop niet hoorde te bungelen, en binnenin voelde hij krachtig en snel het water rijzen.

'Het is een klein meisje.'

Door alle discussies rond de gewonde man hoorde niemand hem.

Nogmaals, luider: 'Het is een klein meisje.'

Ze draaiden zich om.

‘Ze wordt niet wakker.’ Hij stak het doornatte lichaampje naar voren zodat ze het zelf konden zien.

Ze draaiden zich om. Ze gingen om Jonathan heen staan. Een twaalfstal paar geschokte ogen rustten op het kleine lichaam.

Haar huid glansde zacht als water. De vouwen van haar katoenen jurkje zaten tegen de soepele lijnen van de ledematen geplakt, en haar hoofd hing scheef omlaag van haar nek zoals geen poppenspeler voor elkaar kon krijgen. Ze was een klein meisje, en dat hadden ze niet gezien, al was het overduidelijk. Welke poppenmaker zou zoveel moeite doen om zo’n volmaakte pop te maken en haar dan in een katoenen jurkje te steken dat het dochttertje van de eerste de beste pauper zou dragen? Wie zou een gezichtje op zo’n macabere, levenloze wijze beschilderen? Welke maker behalve de goede Heer zelf beschikte over de vaardigheid om dingen te maken als de kromming van zo’n jukbeen, de vlakken van dat scheenbeen, dat fijne voetje met vijf apart gevormde, bemeten en uitgewerkte tenen? Natuurlijk was het een klein meisje. Hoe hadden ze ooit wat anders kunnen denken?

In de ruimte die anders altijd zo vol woorden was, heerste nu stilte. De mannen die vader waren dachten aan hun eigen kinderen en namen zich voor die voortaan tot het eind van hun dagen niets dan liefde te betonen. Degenen die oud waren en nooit een eigen kind hadden gehad, voelden een heftige steek van gemis, en degenen die kinderloos waren en nog jong, werden overmand door een verlangen om hun eigen nageslacht in de armen te houden.

Ten slotte werd de stilte doorbroken.

‘Goeie god.’

‘Dood, de arme dreumes.’

‘Verdronken.’

‘Leg het veertje tegen haar lippen, ma.’

‘Ach, Jonathan. Voor haar is het te laat.’

‘Maar bij de man werkte het wel.’

‘Nee, jongen, die ademde al. Het veertje liet ons alleen het leven zien dat nog in hem was.’

‘In haar is het misschien ook nog.’

‘Het is duidelijk dat ze is heengegaan, het arme meisje. Ze ademt niet, en bovendien hoef je alleen maar naar haar kleur te kijken. Wie draagt het arme kind naar de opslagruimte? Neem jij haar maar mee, Higgs.’

‘Maar daar is het koud,’ protesteerde Jonathan.

Zijn moeder klopte hem op de schouder. ‘Dat vindt ze niet erg. Ze is hier niet echt meer en op de plek waar zij heen is, is het nooit koud.’

‘Laat mij haar dragen.’

‘Draag jij de lantaarn maar, en doe de deur van het slot voor meneer Higgs. Ze is erg zwaar voor jou, schat.’

De grinddelfer nam het lichaam over uit Jonathans falende greep en tilde haar op alsof ze niet meer woog dan een gans. Jonathan verlichtte de route naar buiten en om de hoek naar een stenen gebouwtje. Een dikke houten deur gaf toegang tot een smalle, raamloze voorraadkamer. De vloer was van kale aarde en de wanden waren nooit bepleisterd, bekleed of geschilderd. In de zomer was het een goede plaats om een geplukte eend of een forel neer te leggen waar je nog geen trek in had; op een winteravond als deze was het er bitterkoud. Uit een van de wanden stak een stenen plaat, en dat was de plek waar Higgs het meisje neerlegde. Jonathan, die zich de breekbaarheid van het papier-maché herinnerde, hield haar schedel in zijn handen (‘zodat ze zich geen pijn doet’) toen die in contact kwam met de steen.

Higgs’ lantaarn wierp een lichtcirkel op het gezicht van het meisje.

‘Volgens ma is ze dood,’ zei Jonathan.

‘Dat klopt, knul.’

‘Volgens ma is ze op een andere plek.’

‘Dat is zo.’

‘Ik vind dat ze eruitziet alsof ze hier is.’

‘Haar gedachten hebben haar verlaten. Haar ziel is overgegaan.’

‘Zou ze niet kunnen slapen?’

‘Nee, knul. Dan was ze nu wel wakker geworden.’

De lantaarn wierp flakkerende schaduwen op het bewegingloze gezicht, en de warmte van het licht probeerde het doodsbleke van de huid te maskeren, maar kon het levenslicht niet vervangen.

‘Er was eens een meisje dat honderd jaar sliep. Ze werd door een kus gewekt.’

Higgs knipperde woest met zijn ogen. ‘Ik denk dat dat maar een verhaal was.’

De lichtkring schoof bij het gezicht van het meisje vandaan en verlichtte Higgs’ voeten op hun weg naar buiten, maar bij de deur ontdekte hij dat Jonathan niet naast hem liep. Hij draaide zich om en tilde de lantaarn precies op het goede moment op om hem naar voren te

zien buigen en in het donker een kus op het voorhoofd van het kind te zien plaatsen.

Jonathan keek strak naar het meisje. Toen zakten zijn schouders omlaag.

Ze sloten de deur en vertrokken.